Türklere Yönelik Türkçe ve Yabancı Dillerde Ayrımcı Deyiş, Deyim ve Atasözleri

"*Türk'ün kara bahtına tüküreyim.*"(1)

Yabancı Dillerde:

- **"Anneciğim, Türkler geliyor."** ("Mamma li Turchi"): Türkleri korkunç olarak gösteren ırkçı bir *İtalyanca* deyiş.
- **"Bir ite bir de Türk'e güvenilmez.":** ("Keru i Turčinu nikad ne veruj"): Irkçı bir *Sırpça* deyiş.
- **"Bir Türk aptal değilse, o Türk değildir."** ("Если турок не придурок – значит он не турок"): Türklere yönelik ırkçı bir *Rusça*deyiş.

- **"Bir Türk gibi bencil"** ("Ljubomoran kao Turčin"): Daha çok yaşlı nesil tarafından kullanılan, dolayısıyla unutulmaya yüz tutmuş ırkçı bir*Sırpça* deyiş.
- **"Bir Türk vaftiz edildi!"** ("Tgħammed Tork!"): *Malta*'da, az rastlanır bir olayı betimlemek için kullanılan ayrımcı bir deyiş.
- **"En iyi Türk, ölü Türk'tür.":** ("Τουρκος καλος μονο νεκρος"): *Kıbrıs*Cumhuriyeti'nde askeri talim sırasında kullanılan ve 2008 yılında alınan bir kararla yasaklanan ırkçı bir deyiş. Türkiye'de Kürtlere karşı da dillendirilecek bu deyiş, ilk olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nde George Armstrong Custer'ın generali Philip Sheridan tarafından 1868'de katlettiği Kızılderililer için söylenmiştir.
- **"Eşek Türk!"** ("Tork-e khar"): İlk önce Osmanlı Türkleri, daha sonra İranlı Azerileri aşağılamak için kullanılan ırkçı bir *Farsça* deyiş.

- **"Gerçek bir Türk"** ("C'est un vrai Turc"): Kaba ve acımasız insanları betimlemek için kullanılan ırkçı bir *Fransızca* deyiş.
- **"Kümmeltürke":** "Kimyon Türk" anlamına gelen ırkçı bir *Almanca*deyiş.(2)
- **"Neden ters bakıyorsun, Türk'ün domuz etine baktığı gibi?"** ("Ի՞նչ ես թարս նայում, ոնց որ թուրքը խոզի մսին նայի"): Kötü kötü bakan kişiyi betimlemek için kullanılan ırkçı bir *Ermenice* deyiş.
- **"Onu eve alma, o bir Türk."** ("لا تدع له في البيت وهو الترك"): Birisini hırsızlıkla itham ederken kullanılan ırkçı bir *Arapça* deyiş.
- **"(Öfkesinden) Türk oldu."** ("Εγινε Τούρκος"): Aşırı öfkelenen birini tanımlamak için kullanılan yaygın bir ırkçı *Yunanca* deyiş.
- **"Seni Türk!"** ("Măi, turcule"): Cahil birini betimlemek için kullanılan ırkçı bir *Rumence* deyiş.

- **"to talk turkey to somebody":** Türklere karşı ırkçı bir gönderme yapan bu *İngilizce* deyiş, karşı taraf hakkında samimi konuşmak anlamında kullanılmaktadır.(3)
- **"Türk"** ("Turk"): *Flemenkçe'*de "Türk" kelimesi, kirli, barbar ya da kana susamış anlamında kullanılabilmektedir.
- **"Türk"** ("Turco"): *İspanyolca*'da "Türk" kelimesi, birini aşağılamak için kullanılabilmektedir**.**(4)
- **"Türk"** ("Tork"): *Malta*'da "Türk" kelimesi, doğası gereği korkulan ve istenmeyen kişiyi betimlemek için kullanılabilmektedir.
- **"Türk"** ("турок"): *Rusça*'da "Türk" kelimesi, cahil birini betimlemek için kullanılabilmektedir.
- **"Türk"** ("Turci"): *Sırpça*'da "Türk" kelimesi, kadınlara haksız ve eşit olmayan bir şekilde davranan geleneksel erkek tipini betimlemek için kullanılan ırkçı bir deyiştir. Günlük dildeki kullanım yaygınlığı az olsa da, hakaret etmek için kullanılan bu sözün anlamı taraflar tarafından açıklama gerektirmeden

anlaşılabilmektedir. Bu noktada açıkça ırkçı olan durum, onaylanmayan bir davranış şeklinin belli bir ulusal kimlikle eşleştirilmesidir.

- **"Türk"** ("Turoc"): *Ukranyaca*'da "Türk" kelimesi, Ruçca'da olduğu gibi, "aptal" kelimesinin eş anlamlısı şeklinde kullanılabilmektedir.
- **"Türk'e benzemek"** ("eruit zien als een Turk"): Kirli ya da iğrenç anlamında kullanılan ırkçı bir *Flemenkçe* deyiş.
- **"Türk evi"** (*"թուրքի տուն"):* Düzensiz ve kirli bir yeri betimlemek için kullanılan ırkçı bir *Ermenice* deyim.
- **"Türk gibi"** ("à la turque"): Bir kişi ya da şeyle pervasız bir şekilde ilgilenme anlamına gelen ırkçı bir *Fransızca* deyiş.
- **"Türk gibi (araba) sürmek"** ("rijden als een Turk", "Vozi kao Turčin"): Kötü araba kullanmak anlamına gelen ayrımcı bir *Flemenkçe* ve*Sırpça* deyim. Örneğin, ünlü bir Sırp müzik grubunun Batı'da gerçekleşen

kötü şeyleri anlattığı "Batı'da Yeni Bir Şey Yok" ("Na Zapadu Ništa Novo") adlı parçasının sözleri arasında şu cümleye rastlanır: "*Yorgun bir Türk araba kazasına neden oldu.*" ("*Umımi* Turčin izazvao sudar.")

- **"Türk gibi güçlü"** ("Fort comme un Turc"): Türklere yönelik pozitif ayrımcı bir *Fransızca* deyiş. Miguel de Cervantes, 1605 yılında yayımlanan Don Kişot adlı eserinde, bu deyimi bir kadını betimlemek için şu şekilde kullanmıştır: "Yaklaşık on beş yaşında dedi Sancho, ama bir mızrak kadar uzun, bir Nisan sabahı kadar taze ve bir Türk gibi güçlü."(5)
- **"Türk gibi kara"** ("Crn kao Turčin"): Her ne kadar günlük dilde hakaret etmek için kullanılmasa da, bu ırkçı *Sırpça* deyiş, ten rengi esmer olan insanlara yönelik olarak ve Balkanlar'daki beş yüzyıllık Osmanlı Devleti işgali döneminde sarışın olan Slav ırkının Türkler tarafından "kirletildiği" düşüncesi üzerinden dile getirilmektedir.

- **"Türk gibi küfretmek"** ("Bestemmia come un Turco"): Irkçı bir *İtalyanca* deyim.(6)
- **"Türk gibi mi görünüyorum?"** ("هل أبدو مثل الترك"): Türklere yönelik ırkçı bir *Arapça* deyiş.
- **"Türk gibi pis kokmak"** ("Puzza come un Turco"): Irkçı bir *İtalyanca* deyim.(7)
- **"Türk gibi sigara içmek"** ("puši kao Turčin / пуши ко Турчин", "Fumare come un Turco", "Fumer comme un Turc", "a fuma ca un turc", “Καπνιζει σαν Τουρκος”, "er qualmt wie ein Türke"): Çok sigara içen birini betimlemek için kullanılan yaygın bir ırkçı *Sırpça*,*İtalyanca*, *Fransızca*, *Rumence, Yunan ca* ve Almanca deyim. Söz konusu bu deyiş, **"Türk gibi tüttürmek"** şeklinde de kullanılagelmektedir ve birçok farklı dilde aynı deyimin kullanılıyor olması, 1600'lü yılların başında Osmanlı topraklarına giren tütünün söz konusu topraklarda ne kadar hızlı sevilip yaygınlaştığını da göstermektedir.(8)

- **"Türk gibi sinirli olmak"** ("Sint som en tyrker"): Türklere yönelik ırkçı bir *Norveççe* deyim.
- **"Türk ile dostluk yap, ama sopayı elinden bırakma, her an ısırabilir."** ("Թուրքի հետ ընկերություն արա, բայց փայտը ձեռքիցդ բաց մի թող"): Türklerle dostluk kuran Ermenilere yönelik ırkçı Ermenilerin kullandığı, "Türk'ün dostluğu menfaatleri bitene kadardır, daha sonra zarar verir." anlamına gelen ırkçı bir *Ermenice* deyiş.
- **"Türk kafası"** ("Tete de Turc", "Cabeza de Turco"): "Günah keçisi" anlamına gelen pozitif ayrımcı bir *Fransızca* ve *İspanyolca* deyim.
- **"Türk mezarlığının yanından geçer gibi geç."** ("Prolazi kao pored turskog groblja"): Söz konusu kişi ya da şeyin görmezden gelinmesi, ona kayıtsız kalınması gerektiği anlamına gelen ırkçı bir *Sırpça* deyiş.
- **"Türk müsün?"** ("թուրք ե՞ս"*):* "Aptal mısın?" anlamında kullanılan ırkçı bir *Ermenice* deyiş.

- **"Türk müyüm?"** ("Mela jien xi Tork, jew?"): *Malta'*da, bir gruptan dışlanıldığı zaman kullanılan ayrımcı bir deyiş.
- **"Türk, Türk kalıyor."** ("Թուրքը թուրք է մնում"): "Türk değişmez, hep barbar kalır." anlamında kullanılan ırkçı bir *Ermenice* deyiş.
- **"turquerie"**: "Türk zevkinde" anlamına gelen bu deyiş, *Fransızca*'da kaba, zalim ve açgözlü davranışları ifade etmek için kullanılagelmiştir.(9)
- **"türken":** Büyük harfle başladığında "Türkler" anlamına gelen bu *Almanca* fiil, aldatmak anlamına gelmektedir.
- **"Türkenhund"**: Türk köpeği anlamına gelen ırkçı bir *Almanca deyiş*.(10)
- **"Türkenknecht**": Irgat anlamında kullanılan Türklere yönelik ırkçı bir*Almanca* deyiş.(11)
- **"Türkler geliyor!"** ("Die Türken kommen!"): Yakın bir tehlikeye işaret etmek için *Avusturya*'da kullanılan

ayrımcı bir deyiş. Tarihi yüzyılları bulan bu ayrımcı deyişin özgün versiyonu: "Hava çoktan karardı, Türkler geliyor, Türkler geliyor!" ("Es ist schon dunkel. Türken kommen, Türken kommen!")(12)

- **"Türkler nereye, küçük Mujo oraya!"** ("Kud svi Turci, tu i mali Mujo"): Türklere ve Bosnalılara yönelik bu yaygın ayrımcı *Sırpça* deyiş, kendi başına düşünemeyen kişinin kalabalığı takip edeceği anlamında kullanılmaktadır. Bu deyişte kalabalık, Türkler üzerinden ifade edilirken aptal kimseyi betimleyen Mujo, Bosnalılarla ilgili şakalarda kullanılan yaygın bir isimdir.

"Türk" olarak ifade edilen Osmanlı Devleti'ni çocukları katlederken gösteren

16. Yüzyıl'a ait bu resim, Macaristan Ulusal Müzesi'nde bulunmaktadır.

Osmanlıca ve Türkçe:

- **"Beyaz Türk":** Türkiye'nin büyük metropollerinin çeperlerine yığılan yoksul kitleler ve onların sahip oldukları kültürü, sınıfsal ve etno-politik anlamda aşağılayarak kendisini "ulusun asıl temsilcisi",

"devletin sahibi", "gerçek Türk" olarak ilan eden seçkinci bir kesimin neo-liberalizmin yükselişe geçtiği 1980'ler sonrası kendilerini tanımlama ve "ötekileri" dışlama, hor görme söylemi. Son yıllarda ortaya çıkan bu sınıfsal ve etno-politik ırkçılık hakkında, Hamit Bozarslan şunları yazar: "*Türkiye'de bundan birkaç yıl önce kendilerini "beyaz Türkler" olarak tanımlayan ve "devletin sahibi" olarak gösteren seçkinci bir kesim, kentleri "işgal etmiş olan" kitlelerin "millet değil illet" olduğunu söylemekten çekinmiyordu.*"(13)

- **"Bir Türk, dünyaya bedeldir.":** 1930'larda, Türklük tanımlamasında ırka yapılan vurgu keskinleşti. 1931'de kurulan Türk Tarih Kurumu, Türklerin Orta Asya'dan gelen ve Hitit ve Sümerliler de dahil olmak üzere birçok medeniyetin kurucusu olan savaşçı (warrior) ve efendi (master) bir ulus olduğunu savunan Türk Tarih Tezi'ni ortaya attı. Benzer bir şekilde, 1932'de yılında kurulan Türk Dil Kurumu,

Türkçe'nin bütün dillerin temelini oluşturduğunu savunan Güneş-Dil Teorisi'ni yayımladı.(14)

- **"Etrak-ı bî-idrak":** "Anlayıştan yoksun, cahil Türk" anlamına gelen ve Osmanlı Devleti döneminde yönetici seçkinlerin (askeri), reaya içindeki göçebe Türkmenlere yönelik olarak kullandığı ayrımcı bir deyiş. Örneğin, Evliya Çelebi "Seyahatname"de Anadolu Türklerinden "Etrak-ı bî-idrak" şeklinde bahsetmektedir.(15) Dahası, 20. Yüzyıl'a kadar etnik anlamıyla "Türk" kelimesi, Osmanlı siyasal seçkinleri tarafından aşağılayıcı bir şekilde, "kaba köylü" anlamında kullanılmıştır.(16) Nitekim, Osmanlı Devleti'ne "Türkler" olarak seslenenler, Batılı siyasetçi, tarihci ve yazarlardı.(17) Yine, Ziya Gökalp, 1913'de Türk Yurdu Dergisi'nde, "*şehrîlerin tarih kitaplarında kavîm isimleri(ni) daima Etrak-ı bî-idrak, Ekrad-ı bed-nihad gibi tahkirli şekillerde*" yazdığını belirtmektedir.(18)

- **"Etrak-ı napak":** "Temiz olmayan, pis Türkler" anlamına gelen bu ırkçı deyiş, Osmanlı Devleti *askeri* sınıfı tarafından kullanılmıştır. "Etrak-ı napak" deyişi de, Evliya Çelebi'nin "Seyahatname"de Anadolu'da yaşayan Türkleri betimlemek için kullandığı kavramlardan biridir.(19) (Evliya Çelebi'nin diğer milletleri betimlemek için kullandığı deyişler için bknz: Not: 20)
- **"Her Türk Asker Doğar!":** Türklerin, asker bir millet olduğu mitini yeniden üreten pozitif ayrımcı bir deyiş.(21)
- **"Madem Türksün, göster ürksün":** Hem milliyetçi hem de cinsiyetçi olan bu deyiş, Türklük ile erkeklik arasında ırksal bir ilişki kurarak "ulusun düşman" olarak tanımladıkları diğer etnik ve dini kimliklere saldırgan ve düşmanca bir tavrı empoze etmeyi amaçlar. D.E.R.T adlı müzik grubunun, Ermeni Soykırmı ile açıklamada bulanan ve kendi üyeleri de Ermeni olan System of a Down grubuna karşı

yazdıkları "Madem Türksün" adlı parçasında söz konusu ırkçı ve faşizan söylem açıkca görülebilir. Bknz (+18): http://www.youtube.com/watch?v=BsWwGQ-v1Dg

- **"Millet-i mahkure":** Osmanlı Devleti'nde kendisini "millet-i hakime" olarak gören askeri sınıf, Türkleri "aşağı/alt millet" anlamına gelen "Millet-i mahkure" terimi ile tanımlıyordu.
- **"Türk ata binse bey olur." / "Türk atına binince bey oldum sanır":**Alaycı bir anlam taşıyan ve Romanlar için de kullanılan bu deyiş Osmanlı zamanından mirastır.(22)
- **"Türk danişment olur, adam olmaz.":** Osmanlı Devleti dönemi ayrımcı bir deyiş.(23)
- **"Türk derneği olmaz.":** Yine Osmanlı Devleti mirası bir atasözü.(24)
- **"Türk işi ödünçtür.":** Osmanlı Devleti döneminde kullanılan ayrımcı bir deyiş.(25)

- **"Türk karır, kılıcı kararmaz.":** Türkçe'de **"Türk ihtiyarlığında genç gibi kılıç kullanır"**(26) anlamına gelen ve "asker millet" mitini yeniden üreten pozitif ayrımcı bir atasözü.
- **"Türk ne bilir bayramı, lak lak içer ayranı":** Yörükler ve Romanlar gibi birçok başka kimlik için de kullanılan bu deyiş, Osmanlı Dönemi mirasıdır.(27)
- **"Türk olana şehir içi zindan olur":** Türk kimliğini köylülükle eşleştiren Osmanlı dönemi atasözü.(28)
- **"Türk pohpohu, Acem pehpehi sever":** Yine Osmanlı Devleti döneminden kalma Türklere yönelik ayrımcı bir deyiş.(29)
- **"Türk ve tosun, çünkü doğdu anadan, öğüt aldı eşek ile danadan":** Osmanlı Devleti döneminde Türklere yönelik olarak kullanılan ayrımcı bir deyiş.(30)
- **"Türk'e beylik vermişler, iptida babasını öldürmüş.":** Sonradan dönüşerek Romanlara karşı kullanılan bu ayrımcı atasözünün özgün hali, burada görüldüğü şekliyle aslında Türklere

yöneliktir. Bu atasözü, 16. ve 17. Yüzyıllarda Osmanlı toplumunda ortaya çıkan, Osmanlı Devleti'nin Şeyh Celal İsyanı (1519) üzerinden Alevi ve Türkmen kimlikleriyle özdeşleştirdiği Celali İsyanları'nın sonucudur ve ona atıf yapar.(31)

- **"Türk-i bed-lika":** "Çirkin suratlı Türk" anlamına gelen bu ırkçı deyiş, Osmanlı Devleti *askeri* sınıfı tarafından kullanılmıştır.
- **"Türk-i sütürk":** Farsça "büyük", "heybetli" anlamına gelen "sütürg" kelimesi", Osmanlı Devleti *askeri* sınıfı tarafından "Azgın Türk" anlamında kullanılmıştır.
- **"Türk'ün bildiğini tilki bilmez."**(32)**:** Türkleri "kurnaz" ve "akıllı" olarak gösteren pozitif ayrımcı bir atasözü.
- **"Türkiye Türklerindir!":** Kurulduğu 1948 yılından beri Türkiye'nin en çok satan gazetelerinden biri olan Hürriyet'in değişmeyen ayrımcı sloganı.
- **"Türk'ün aklı sonradan gelir."**(33)**:** Türkçe'de kullanılan özeleştirel bir deyiş. Bu deyişin argo dilde yer bulan

daha farklı bir versiyonu ise**"Türk'ün aklı ya kaçarken ya sı... gelir."** Bu son deyişin Kürtler için de kullanıldığı gözlemlenmektedir.

- **"Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur."**: Hayali ya da gerçek iç ve dış düşmanların varlığını süreklileştirerek uluslararası alanda yalnızlaşma ve ulusal ölçekte paranoya üreten Türk milliyetçiliğinin kurucu mitlerinden birisi.